

Ks. Józef Krukowski

AUTENTYCZNA INTERPRETACJA KANONÓW KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO TEKSTY I KOMENTARZE (1987-1989)¹

I. Kompetencje ordynariusza do określenia celów stypendiów ofiarowanych na Msze św. binowane i trinowane.

Odpowiedź Papieskiej Komisji ds. Autentycznej Interpretacji KPK z dnia 20 lutego 1987 r.²

D.: Utrum Ordinarius, de quo in can. 951, §1 intelligendus sit Ordinarius loci in quo Missa celebratur, an Ordinarius proprius celebrantis.

R.: Negative ad primam partem; affirmative ad secundam, nisi de parochis et vicariis paroecialibus, pro quibus Ordinarius intelligitur Ordinarius loci, agatur.

Wątpliwość: Czy pod nazwą ordynariusz, o którym mowa w kan. 951, §1, powinien być rozumiany ordynariusz miejsca, na którego terenie Msza św. jest celebrowana, czy ordynariusz własny celebransa.

Odpowiedź: Negatywnie na pierwszą część pytania, a pozytywnie na drugą, z wyjątkiem proboszczów i wikariuszy parafialnych, w których przypadku należy rozumieć ordynariusza miejsca.

Przedmiotem wykładni jest kan. 951, §1, który stanowi: „Kapłan, odpowiadający Mszę św. kilka razy w tym samym dniu, może poszczególne Msze św. aplikować w intencji, w której została złożona ofiara, jednak przy zastosowaniu się do nakazu prawa, iż oprócz dnia Bożego Narodzenia, wolno mu zatrzymać dla siebie tylko jedno stypendium, pozostałe zaś winien przekazać na cele oznaczone przez ordynariusza; natomiast dopuszczalne jest zatrzymanie sobie pewnego wynagrodzenia z tytułu zewnętrznego”.

Kwestia przedłożona Papieskiej Komisji Interpretacyjnej dotyczy praktyki stosowanej w instytucjach życia konsekrowanego i stowarzyszeniach

¹ Kontynuacja odpowiedzi Papieskiej Komisji ds. Interpretacji Tekstów Prawnych opublikowanych w poprzednich wydaniach „Biuletynu” nr 1(1994), s. 17-27, 39-41, nr 9 (1999) s. 33-40.

² AAS 79(1987) 1132.

życia apostolskiego na prawie papieskim. Zgodnie z kan. 134, 4, 6, wyższy przełożony takiego instytutu lub stowarzyszenia jest ordynariuszem personalnym. Np. kapłan będący członkiem takiego instytutu lub stowarzyszenia może być nie tylko proboszczem lub wikariuszem parafialnym na terenie diecezji, ale również profesorem uniwersytetu lub seminarium duchownego. Problem ten dotyczy sytuacji, gdy ów kapłan odprawi Msze św. w tym samym dniu po raz drugi (binacja) lub trzeci (trinacja), za które otrzymał stypendia. Czy ordynariuszem kompetentnym do określenia celów, na które powinien on przeznaczyć stypendia za Msze św. binowane i trinowane, jest ordynariusz miejscowy, czy jego własny ordynariusz personalny, czyli wyższy przełożony zakonny?

Z odpowiedzi Papieskiej Komisja Interpretacyjnej jasno wynika, że zakonnik będącego proboszczem lub wikariuszem parafialnym w tej sprawie obowiązuje nakaz ordynariusza miejsca, zaś innych kapłanów zakonnych nakaz własnego ordynariusza personalnego. Odpowiedź ma charakter czysto deklaratoryjny.

II. Przenoszenie zakonników o ślubach wieczystych lub czasowych z jednego klasztoru do drugiego w ramach tego samego instytutu.

Odpowiedź Papieskiej Komisji ds. Autentycznej Interpretacji KPK z dnia 29 kwietnia 1987 r.³

D.: Utrum verbum „religiosus“, de quo in can. 684, §3, intelligitur tantum religiosus a votis perpetuis an etiam religiosus a votis temporariis.

R.: Negative ad primum, affirmative ad secundum.

Wątpliwość: Czy pod nazwą „zakonnik” w kan. 684, §3, należy rozumieć tylko zakonnika po ślubach wieczystych, czy także zakonnika po ślubach czasowych.

Odpowiedź: Negatywnie co do pierwszego pytania; pozytywnie co do drugiego.

Przedmiotem wykładni jest kan. 684 KPK, który brzmi następująco:

§ 1 - Zakonnik po ślubach wieczystych nie może przejść z własnego do innego instytutu bez zezwolenia najwyższych przełożonych obydwu instytutów, którzy winni uzyskać zgodę własnej rady.

³ AAS 79 (1987) 1249.

§ 3 - Na przejście zakonnika z niezależnego klasztoru do innego klasztoru tegoż instytutu albo federacji lub konfederacji, wymagana jest i wystarcza zgoda przełożonego wyższego obydwu klasztorów oraz kapituły klasztoru przyjmującego, z zachowaniem innych wymogów przepisanych we własnym prawie. Nie jest wymagana nowa profesja.

Wątpliwość dotyczy przypadku, gdy zakonnik po ślubach czasowych należący do instytutu autonomicznego (*sui iuris*) przenosi się jednego klasztoru do innego tego zakonu, czy powinien mieć zezwolenia na przeniesienie się (np. z jednego autonomicznego klasztoru zakonu Cystersów do innego autonomicznego klasztoru tegoż zakonu) tak samo jak zakonnik po ślubach wieczystych.

Wątpliwość ta ma źródło w genezie kanonu 684. Kwestia ta była przedmiotem uwagi Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji KPK. Zespół przygotowujący projekt tekstu obecnego kanonu 684 zmierzał do ograniczenia praktyki przenoszenia zakonników po ślubach wieczystych⁴.

Dlatego terminu „zakonnik po ślubach wieczystych”, jaki jest użyty tylko w §1 tegoż kanonu, nie należałoby rozciągać na zakonników po ślubach czasowych. Taka geneza kanonu mogła zrodzić opinię, iż ograniczenie dotyczące przenoszenia zakonników, o którym mowa w §3, dotyczy tylko zakonników po ślubach wieczystych.

Należałoby sądzić, iż intencją zespołu redakcyjnego było wprowadzenie tego ograniczenia tylko dla zakonników po ślubach wieczystych, czyli przyjąć interpretację zawężającą.

Norma zawarta w §2 tegoż kanonu określa przenoszenie osób przechodzących okres probacji przed ślubami wieczystymi. Z tego powodu można wnioskować, iż w KPK brak jest normy dotyczącej przenoszenia zakonników po ślubach czasowych z jednego klasztoru autonomicznego do drugiego klasztoru autonomicznego tego samego zakonu.

Z drugiej jednak strony kierując się zasadami interpretacji językowej można sądzić, że termin „zakonnik”, jaki jest wpisany do §3 tegoż kanonu, obejmuje zarówno zakonników po ślubach wieczystych jak i po ślubach czasowych. Papieska Komisja Interpretacji opowiedziała się za takim właśnie rozumieniem terminu „zakonnik”, jakie nasuwa się przy jego dosłownym rozumieniu.

⁴ *Communicationes* 13(1981) 328.

Nasuwa się pytanie, jaki jest walor tej odpowiedzi. Należy stwierdzić, iż niewątpliwie jest odpowiedź czysto deklaratywana, czyli stwierdzająca to, co wynika z dosłownego rozumienia użytego w kanonie wyrazu. Dlatego zakonnik po ślubach czasowych na przejście z jednego klasztoru autonomicznego do drugiego podlega takim samym rygorom jak zakonnik po ślubach wieczystych. Intencja ustawodawcy jest więc inna niż intencja autorów projektu tekstu komentowanego kanonu.

III. Obowiązek drukowania Imprimatur w książce

Odpowiedź Papieskiej Komisji ds. Autentycznej Interpretacji KPK z dnia 29 kwietnia 1987 r.⁵

D.: Utrum licentia, de qua in can. 830, §3, imprimenda sit in libris typis editis, indicatis nomine concedentis, die et loco concessionis.

R.: Affirmative.

Wątpliwość: Czy zezwolenia, o którym mowa w kan. 830, §3, należy drukować w publikowanej książce, wymieniając nazwisko udzielającego zezwolenia, datę i miejsce udzielenia zezwolenia.

Odpowiedź: Pozytywnie.

Przedmiotem wykładni jest kan. 830, §3, który stanowi: „Swoją opinię cenzor powinien wydać na piśmie. Jeśli jest przychylna, ordynariusz zgodnie z własnym roztropnym osądem, udziela zezwolenia na wydanie, podając swoje nazwisko, datę i miejsce udzielonego zezwolenia. W wypadku odmówienia zezwolenia ordynariusz przedstawia autorowi książki powody odmowy.”

Zamieszczone w tym kanonie wyrażenie „podając swoje własne nazwisko oraz czas i miejsce udzielonego zezwolenia” budzi wątpliwość co do tego: czy ordynariusz ma podać swoje nazwisko i inne dane w dekrete udzielającym zezwolenia, czy dane te mają być zamieszczone w samej książce?

Paralelny kan. 1394 §6 KPK z 1917 r. wyraźnie stanowił, iż imprimatur powinno być drukowane "na początku lub na końcu książki". W kan. 830, §3, brak jest takiej dyspozycji. Natomiast jest to prawie dosłowne powtórzenie art.6 n.3 dekretu "Ecclesiae pastorum", wydanego w 1975 r. przez Kongregację Doktryny Wiary w sprawie kontroli książek przez

⁵ AAS 79(1987) 1249.

pasterzy Kościoła⁶, gdzie zostało powiedziane, że ordynariusz udzielając zezwolenia na drukowanie książki ze swą aprobatą, podaje swoje nazwisko, datę i miejsce zezwolenia. Nowy KPK w ślad za tym dekretem nie stanowi, czy zezwolenie ordynariusza ma być zamieszczone w książce.

Komentując odpowiedź Papieskiej Rady ds. Interpretacji Tekstów Prawnych należy stwierdzić, że: 1) ordynariusz powinien – zgodnie z wymogiem kan. 37 KPK 1983 r. - dekret zezwalający na opublikowanie książki wydać na piśmie, w którym powinien podać swoje nazwisko oraz miejsce i datę wydania. Nie wystarczy więc zezwolenie wydane ustnie, ale na piśmie w formie dekretu, aby autor i wydawca nie mieli wątpliwości co do tego faktu; 2) informację o wydanym przez ordynariusza zezwoleniu wydawca powinien zamieścić w samej książce, aby jej czytelnik mógł zidentyfikować, czy książka jest opublikowana za zezwoleniem władzy kościelnej.

· Odpowiedź Papieskiej Komisji nie wprowadza nowej normy, ale wątpliwość wyjaśnia zgodnie z kan. 21 KPK z 1983 r., który stanowi, iż: „W wątpliwości nie domniemywa się, że ustawa została odwołana, lecz ustawy późniejsze należy odnieść do poprzednich i wedle możliwości z nimi uzgadniać”. Należy więc trzymać się w tej sprawie normy zawartej w kan. 1394 KPK z 1917 r. Odpowiedź tę należy traktować jako deklaratywną.

IV. Niezdolność biskupa diecezjalnego do udzielenia zezwolenia osobom świeckim na głoszenie homilii.

Odpowiedź Papieskiej Komisji ds. Autentycznej Interpretacji KPK z dnia 26 maja 1987 r.⁷

D.: Utrum episcopus dioecesanus dispensare valeat a praescripto can. 767, §1, quo sacerdoti aut diaconi homilia reservatur.

R.: Negative.

Wątpliwość: Czy biskup diecezjalny jest zdolny do udzielenia dyspensy od przepisu kan. 767 §1, który zastrzega homilię dla prezbiterów i diakonów.

Odpowiedź: Negatywnie.

⁶ AAS 67(1975) 281-284.

⁷ AAS 79(1987) 1249.

Przedmiotem wątpliwości jest sens kan. 767, §1, który stanowi: „Wśród różnych form przepowiadania szczególnie miejsce zajmuje homilia. Stanowi ona część samej liturgii i jest zarezerwowana kapłanowi lub diakonowi”.

Podstawę do powstania wątpliwości może stanowić kan. 87, który uznaje zdolność biskupa diecezjalnego do dyspensowania od ustaw dyscyplinarnych, które nie zostały specjalnie zarezerwowane Stolicy Apostolskiej. Jeśli by kan. 767 § 1 stanowił prawo dyscyplinarne, to biskupowi przysługiwałaby władza dyspensowania od prawa rezerwowującego głoszenie homilii kapłanowi i diakonowi. Biskup mógłby zezwolić na głoszenie homilii mężczyznom bądź kobietom świeckim lub zakonnym, nie mającym święceń, gdyż dyspensa od kan. 767 nie jest zarezerwowana Stolicy Apostolskiej. Jednak Papieska Komisja Interpretacyjna stanęła na stanowisku, że biskup diecezjalny jest niezdolny do udzielenia dyspensy w tej sprawie. Oznacza to ograniczenie władzy dyspensowania przysługującej biskupowi na mocy kan. 87. Jest to więc interpretacja restrykcyjna.

Jaka jest racja tak restrykcyjnego stanowiska Papieskiej Komisji Interpretacyjnej. Racja ta jest natury teologicznej. Rezerwacja głoszenia homilii podczas mszy św. kapłanom i diakonom ma fundament w prawie Bożym, które *verbum prolatum* wiąże z *verbum incarnatum*. Między Ewangelią i Eucharystią jest związek o charakterze sakramentalnym, który sprawia, że wierni świeccy są niezdolni do głoszenia słowa Bożego, będącego częścią ofiary Eucharystycznej (Presbiterorum Ordinis nr 5). Natomiast nie ma zakazu przemawiania przez świeckich w kościele poza Mszą św., a więc przed Mszą św. lub po Mszy św.⁸

Powyzsza odpowiedź ma charakter deklaratoryjny.

V. Niezdolność nadzwyczajnego szafarza do udzielania komunii św., gdy w kościele jest obecny szafarz zwyczajny.

Odpowiedź Papieskiej Komisji ds. Autentycznej Interpretacji KPK z dnia 20 lutego 1987 r.⁹

D.: Utrum minister extraordinarius sacrae communionis, ad normam cann. 910, §2 et 230, §3 deputatus, suum munus suppletorium exercere possit etiam cum praesentes sint in ecclesia, etsi ad celebrationem

⁸ D. Composta, *Commentario al libro III CIC.*, w: *Commento al Codice di diritto Canonico*, red. P. V. Pinto, Città del Vaticano 2001, s. 489.

⁹ AAS 80 (1988) 1373.

eucharistican non participantes, ministri ordinarii, qui non sint quoquo modo impediti.

R.: Negative.

Wątpliwość: Czy nadzwyczajny szafarz Komunii świętej, upoważniony zgodnie z kan. 910 §2 i 230 §3, może wykonywać swą uzupełniającą funkcję nawet wówczas, gdy obecni w kościele szafarze zwyczajni, chociaż nie biorący udziału w celebrowaniu Eucharystii, nie są w jakikolwiek sposób przeszkodzeni”.

Odpowiedź: Negatywna.

Przedmiotem odpowiedzi jest wyjaśnienie znaczenia kan. 910, §2 i kan. 230, §3.

Kan. 910 §3 stanowi: „Nadzwyczajnym szafarzem Komunii świętej jest akolita oraz wierny wyznaczony zgodnie z kan. 210, §3.”

Kan. 230 §3 brzmi następująco: „Tam, gdzie doradza konieczność Kościoła, z braku szafarzy, także świeccy, chociażby nie byli lektorami lub akolitami, mogą wykonywać pewne obowiązki w ich zastępstwie, mianowicie: posługę słowa, przewodniczyć modlitwom liturgicznym, udzielać chrztu a także rozdzielać Komunię świętą zgodnie z przepisami prawa”.

Wątpliwość postawiona Papieskiej Komisji Interpretacyjnej dotyczy wyjaśnienia sytuacji, w której osoba świecka może rozdzielać Komunię świętą tylko z powodu „braku szafarzy” zwyczajnych; co ten brak oznacza? Czy można uznać, że brak jest szafarza wtedy, gdy szafarz zwyczajny jest w kościele, ale nie bierze udziału w sprawowaniu Eucharystii?

Wątpliwość powstała prawdopodobnie w związku z instrukcją „Inaestimabile donum”, wydaną w 1980 r. przez Kongregację Sakramentów i Kultu Bożego.¹⁰ W instrukcji tej zostało powiedziane, że szafarz nadzwyczajny może być dopuszczony do rozdawania Komunii świętej zarówno wtedy, gdy brak jest kapłana, diakona lub akolity, jak również wtedy, gdy kapłan jest przeszkodzony z powodu choroby, podeszłego wieku lub ilość wiernych przystępujących do Komunii jest tak duża, iż spowoduje to nadzwyczaj długi czas celebrowania Mszy św. Należy potępić taką praktykę, w której kapłani, chociaż biorą udział w celebrowaniu Eucharystii,

¹⁰ AAS 72(1980) 336.

powstrzymują się od rozdawania Komunii, pozostawiając to zadanie osobom świeckim.

Kongregacja pominęła sytuację, w której kapłani są obecni w kościele podczas Mszy św., lecz nie biorą udziału w rozdawaniu Komunii św., pozostawiając to zadanie osobom świeckim. Taka właśnie sytuacja stała się przedmiotem wątpliwości przedłożonej Komisji Interpretacyjnej. Z odpowiedzi Komisji wynika, że szafarz nadzwyczajny nie może rozdzielać Komunii świętej, gdy szafarz zwyczajny jest obecny i nieprzeszkodzony. Sytuację, w której kapłan „jest przeszkodzony”, należy rozumieć w sensie moralnym, tzn. z powodu podeszłego wieku, choroby lub braku wystarczającej ilości kapłanów w stosunku do wielkiej ilości osób przystępujących do Komunii świętej.

Odpowiedź powyższa ma charakter deklaracyjny.

VI. Prawo wiernych do rekursu hierarchicznego przeciwko dekretowi biskupa

Odpowiedź Papieskiej Komisji ds. Autentycznej Interpretacji KPK z dnia 29 kwietnia 1987 r.¹¹

D.: *Utrum christifidelium coetus, personalitatis iuridicae cavens, immo et recognitionis de qua in can.299, §3 expers, legitimationem activam habet ad recursum hierarchicum proponendum edversus decretum proprii Episcopi dioecesiani.*

R.: *Negative, qua coetus; affirmative, qua singuli fideles, sive singillatim sive coniunctim agentes, dummodo revera gravamen passi sint. In aestimatione autem huius gravaminis, iudex congrua discretionalitate gaudeat oportet.*

Wątpliwość: Czy grupa wiernych, której brak osobowości prawnej mająca nawet uznanie, o którym mówi w kan. 299, §3, ma legitymację do wniesienia rekursu hierarchicznego przeciwko dekretowi swego biskupa diecezjalnego.

Odpowiedź: Negatywnie co dotyczy grupy wiernych; pozytywnie co do indywidualnych wiernych, działających zarówno pojedynczo jak i razem, jeżeli zostali rzeczywiście pokrzywdzeni. Jednakże, w ocenie ich krzywdy, sędzia musi cieszyć się odpowiednią dyskrecjonalnością.

¹¹ AAS 80(1988)1818.

Trudno zrozumieć sens powyższej wątpliwości w oderwaniu od konkretnych okoliczności. Okazję do powstania powyższej wątpliwości dały rekursy hierarchiczne wnoszone do dykasterii Kurii Rzymskiej przez grupy parafian przeciwko dekretom biskupa diecezjalnego, znoszącym parafie w centrum miasta, z powodu braku odpowiedniej ilości parafian w pobliżu kościoła w następstwie zmiany przez nich miejsca zamieszkania przez przeniesienie się do innych dzielnic miasta (m.in. wierni polskiego pochodzenia w USA wnosili rekursy z powodu likwidacji parafii polonijnych). Wierni byli przekonani, że zostali takimi dekretami pokrzywdzeni, dlatego wnosili rekursy hierarchiczne.

Papieska Komisja Interpretacyjna generalnie wyjaśnia, kto ma legitymację do wniesienia rekursu hierarchicznego. W świetle tego orzeczenia należy stwierdzić, iż:

podmiotem legalnie zdolnym do wniesienia rekursu hierarchicznego nie może być grupa wiernych, działających „jako grupa” faktyczna. Za taką grupę należy uważać także stowarzyszenie prywatne, nie mające osobowości kanonicznej w rozumieniu kan. 299 §3;

legitymację do wniesienia rekursu hierarchicznego posiadają wierni działający bądź indywidualnie (pojedynczo) jako osoby fizyczne, bądź razem z innymi, jako stowarzyszenie prywatne, gdy jest wyposażone w podmiotowość kanoniczną;

niezbędnym warunkiem legitymizacji podmiotu do wniesienia rekursu hierarchicznego przeciwko dekretowi administracyjnemu, jest zaistnienie szkody po stronie wnoszącego rekurs. Prawo do wniesienia rekursu posiada ten, kto - zgodnie z postanowieniem kan. 1373, §1, utrzymuje, że przez wykonanie dekretu został pokrzywdzony („qui se decreto gravatum contendit”). Papieska Komisja Interpretacyjna wprowadza wymóg, aby osoba wnosząca rekurs hierarchiczny była „rzeczywiście” dekretem pokrzywdzona.

Ocenę tego, czy nastąpiło takie pokrzywdzenie należy do kompetencji sędziego, który musi cieszyć się "odpowiednią dyskrecjonalnością". Taki dyskrecjonalny osąd w każdym wypadku wniesienia rekursu hierarchicznego należy do wyższego przełożonego w porządku administracyjnym, który jednocześnie jest sędzią i stroną w tej samej sprawie. Komisja nie wypowiedziała się co do tego: na jakim etapie postępowania ma nastąpić osąd o tym, czy roszczenie osoby wnoszącej rekurs jest „rzeczywiste”, tj. czy w postępowaniu wstępnym, czy w postępowaniu sporno-

administracyjnym po zawiązaniu sporu. Z braku takiej dyspozycji, należy sądzić, że hierarchiczny organ władzy administracyjnej, do którego wniesiono rekurs, może orzekać o tym, czy szkoda jest rzeczywista zarówno w postępowaniu wstępnym jak i w decyzji ostatecznej.

Należy zauważyć, że odpowiedź Komisji Interpretacyjnej różni się od tego, co jest postanowione w kan. 1737, §1, przez to, iż wprowadza wymóg restrykcyjny, aby krzywda po stronie wnoszącego rekurs była rzeczywista. Należy więc stwierdzić, że komentowana odpowiedź jest deklaratorywna i zarazem restrykcyjna.

VII. Obowiązki zakonnika będącego audytorem Roty Rzymskiej

Odpowiedź Papieskiej Komisji ds. Autentycznej Interpretacji KPK z dnia 26 kwietnia 1986 r.¹²

D.: Utrum religiosi, Romanae Rotae Praelati Auditores nominati, exempti habendi sint ab Ordinario religioso ab obligationibus, quae e professione religiosa promanant, ad instar religiosorum ad Episcopatum evectorum.

R.: Negative ad utrumque, salvis is quae ad exercitium proprii officii spectant.

Wątpliwość: Czy zakonnicy, mianowani prałatami audytorami Roty Rzymskiej, mają być uważani za wyjętych spod władzy ordynariusza zakonnego i z obowiązków wynikających z profesji zakonnej, jak zakonnicy wyniesieni do godności biskupiej.

Odpowiedź: Negatywnie na obydwa pytania, z wyjątkiem tego, co dotyczy wykonywania własnego urzędu.

Wątpliwość ta ma źródło w tradycji. Kapłani zakonni, którzy byli mianowani audytorami Roty Rzymskiej, jednocześnie byli traktowani jako wyjęci spod jurysdykcji swoich przełożonych oraz spod obowiązku wspólnoty życia i od ślubu ubóstwa w takim zakresie, w jakim ich zdaniem obowiązki te były niemożliwe do pogodzenia z obowiązkami audytora. Papież Pius X 26 lipca 1913 r. uznał, że przywilej personalny, oryginalnie zagwarantowany audytorom rotalnym w 1349 r., jako osobisty immunitet od jurysdykcji swoich przełożonych, przysługuje nie tylko kapłanom

¹² AAS 80(1988) 1819.

diecezjalnych ale również kapłanom zakonnym. Kan. 627 KPK z 1917 r. gwarantował zakonnikom wyniesionym do godności biskupiej i kardynalskiej przywilej wyjęcia spod jurysdykcji przełożonych zakonnych. Przywilej ten był stosowany analogicznie do zakonników mianowanych audytorami Roty Rzymskiej. W pracach nad projektem nowego KPK zamieszczono projekt przywileju dla zakonników wyniesionych do godności biskupiej, który był w wersji kompatybilnej z kan. 627 KPK z 1917 r. Sekretarz zespołu zanotował, iż przywilej wyjęcia spod jurysdykcji własnych przełożonych zakonnych przysługuje tylko zakonnikom wyniesionym do godności biskupiej, dlatego że ze względu na specjalne więzi z Biskupem Rzymu i Kolegium Biskupów podlegają oni tylko im.

Przywilej ten nie może odnosić się do audytorów rotalnych, gdyż zgodnie z dyrektywą Soboru Watykańskiego II (*Christus Dominus* 35, 2) powinni być związani ze swą wspólnotą zakonną i wiernie przestrzegać swoich reguł i podlegać swoim przełożonym¹³.

Powyższe racje zaważyły na tym, iż przywilej egzempcji zakonnika spod reguły zakonnej i jurysdykcji przełożonych zakonnych w KPK z 1983 r., jaki przysługuje zakonnikom wyniesionym do godności biskupiej (kan. 705), nie obejmuje audytorów Roty Rzymskiej.

Powyższa odpowiedź Komisji Interpretacyjnej ma charakter zwykłej deklaracji.

VIII. Niemożliwość wyboru biskupa pomocniczego do pełnienia urzędu przewodniczącego (lub zastępcy przewodniczącego) konferencji episkopatu, bądź regionalnego zebrania biskupów.

Odpowiedź Papieskiej Komisji ds. Autentycznej Interpretacji KPK z dnia 19 stycznia 1988 r.¹⁴

D.: Utrum Episcopus munere Praesidis (aut Pro-Praesidis) in Episcoporum conferentiis fungi possit. Utrum id possit conventibus episcoporum regionis ecclesiasticae, de quibus in can. 434.

R.: Negative ad utroque.

¹³ *Communicationes* 13(1981) 363.

¹⁴ *AAS* 81(1989) 388.

Wątpliwość: Czy biskup pomocniczy może pełnić urząd przewodniczącego (lub zastępcy przewodniczącego) konferencji episkopatu. Czy może on takie urzędy sprawować w regionalnych zebraniach biskupów, o których mowa w kan. 434.

Odpowiedź: Negatywnie na obydwa pytania.

Powyższa odpowiedź Papieskiej Komisji Interpretacyjnej dotyczy dwóch kwestii. Pierwsza z nich tkwi w pytaniu: czy biskup pomocniczy może być przewodniczącym lub zastępcą przewodniczącego konferencji episkopatu. Druga dotyczy możliwości wyboru biskupa pomocniczego przewodniczącym (lub zastępcą przewodniczącym) regionalnego zebrania biskupów.

Konieczność wyjaśnienia pierwszej kwestii zaistniała z dwóch przyczyn:

- zdarzył się fakt, iż jedna z krajowych konferencji episkopatu wybrała na urząd przewodniczącego jednego spośród biskupów pomocniczych;

- w KPK z 1983 r. nie ma wyraźnego przepisu zabraniającego takiego wyboru. Kan. 452 § 1 stanowi tylko ogólnie: „Kaźda konferencja episkopatu powinna wybrać sobie przewodniczącego oraz określić, kto będzie wypełniał urząd zastępcy przewodniczącego, gdy ten będzie prawnie przeszkodzony [...]”. W celu uzupełnienia tego braku (*lacuna iuris*) Komisja Interpretacyjna posłużyła się argumentacją, która ma charakter analogii ustawowej (*analogia legis*). Informację na temat przesłanek, na których Komisja oparła swoją odpowiedź, opublikował jej przewodniczący Castillo Lara¹⁵. Argumentację tę można syntetycznie ująć w następujących punktach:

Natura konferencji biskupów. Konferencja biskupów, zgodnie z postanowieniem dekretu „*Christus Dominus*” (n. 38), jest to zespół, za pośrednictwem którego biskupi, którzy stają na czele kościołów danego kraju, łącznie wykonują swój urząd pasterski (*munus pastorale*) dla większego dobra.

Natura urzędu biskupa diecezjalnego. Nie ulega wątpliwości, że urząd ten przysługuje biskupom diecezjalnym, jako pasterzom powierzonej im części ludu Bożego, czyli wykonują oni zadania pasterskie względem swego kościoła partykularnego, we współpracy z prezbiterium. Z postanowienia kan.369 wynika, że tylko biskupowi diecezjalnemu przysługuje specjalny urząd pasterski w diecezji i że tylko jemu przysługuje władza zwyczajna,

¹⁵ *Communications* 21(1989) 94-98.

własna i bezpośrednia (kan. 381) względem kościoła partykularnego, znajdującego się na określonym terytorium (kan. 369).

Członkostwo biskupa diecezjalnego w konferencji episkopatu. Świecenia biskupie, przez których przyjęcie następuje włączenie do Kolegium Biskupiego, nie wystarczają do tego, aby być pełnoprawnym członkiem konferencji episkopatu. Są nimi są tylko ci, którzy stoją na czele kościołów partykularnych. Naturalnym i właściwym członkiem konferencji episkopatu jest więc biskup diecezjalny, oraz inni przełożeni kościołów partykularnych zrównanych z biskupem diecezjalnym (por. kan. 448, §1). Tylko biskupi diecezjalni cieszą się autonomią w swoich kościołach. Dlatego przede wszystkim im przysługuje specjalny tytuł do tego, aby sprawować specjalne urzędy w konferencji biskupów.

Natura urzędu biskupa pomocniczego. Obowiązkiem biskupa pomocniczego jest wspomaganie i współpraca z biskupem diecezjalnym. Biskup pomocniczy nie cieszy się w diecezji autonomią lub jurysdykcją, z wyjątkiem tej, którą otrzymuje za pośrednictwem biskupa diecezjalnego. Jako wikariusz generalny lub wikariusz biskupi cieszy się on tylko władzą zwyczajną zastępczą (kan. 475, 476, 406).

Relacja biskupa pomocniczego z konferencją biskupów. Na mocy kan. 451, §1, członkami konferencji episkopatu na mocy prawa powszechnego (*ipso iure*) są tylko biskupi diecezjalni. Zaś biskupi pomocniczy - tylko na mocy statutów; dlatego nie przysługuje im głos stanowczy (kan. 454, §1), który jest pierwszym prawem każdego pełnego członka konferencji episkopatu. Stąd biskupi pomocniczy są członkami konferencji episkopatu tylko drugiej klasy.

Natura przewodniczącego konferencji. Przewodniczenie konferencji episkopatu nie jest tylko tytułem honorowym, bądź jakąś ozdobą, lecz urzędem i to wielkiej wagi, który wprost dotyczy natury i celu konferencji episkopatu. Z natury rzeczy wynika więc, ażeby urząd ten należał się tylko temu, który jest pełno prawnym członkiem tejże konferencji. Nadto przewodniczący reprezentuje episkopat, przewodniczy zebraniom całej konferencji episkopatu i jej stałej radzie (kan. 452, §2). Często wyraża on opinie całej konferencji, swoim głosem przełamuje równość głosów na jej posiedzeniach (kan. 119 §2), wykonuje postanowienia konferencji. Przewodniczący jest także członkiem posiedzeń Nadzwyczajnego Synodu Biskupów, jakkolwiek tylko z głosem doradczym, to wyraża on potrzeby i postulaty biskupów kościołów partykularnych, należących do danej konferencji.

Biorąc pod uwagę powyższe racje - zdaniem kard. Castillo Larra - Komisja Interpretacyjna uznała, że byłoby brakiem konsekwencji powierzanie biskupowi pomocniczemu urząd przewodniczącego lub zastępcy przewodniczącego konferencji episkopatu.

Porównanie konferencji episkopatu z synodem plenarnym. Na synodzie plenarnym biskup pomocniczy cieszy się głosem decydującym (kan. 443 §1, n. 2), a więc pełnym członkostwem, ale nie oznacza to, że może być wybrany przewodniczącym (kan. 441, n. 3).

Z powyższych racji nie można dopuścić do tego, aby biskup pomocniczy mógł legalnie zostać wybranym przewodniczącym konferencji episkopatu.

2. Odnośnie drugiej kwestii, Komisja Interpretacyjna zajęła takie samo stanowisko, jak co do pierwszej kwestii. Zebrania regionalne biskupów mają na celu ustalenie zasad współpracy duszpasterskiej dla całego regionu. Niewątpliwie, kompetencji tych nie można utożsamiać z kompetencjami konferencji episkopatu. Zebrania te mogą mieć także zadania powierzone przez najwyższą władzę Kościoła. Biskup pomocniczy nie może przewodniczyć tym zebraniom tak samo jak konferencji episkopatu. Racja jest ta sama, ponieważ tylko biskupi diecezjalni jako pasterze kościołów partykularnych uczestniczą w nich jako podmioty władzy zwyczajnej własnej. Natomiast biskupi pomocniczy mają tylko władzę zastępczą, na podstawie urzędu powierzonego im przez biskupa diecezjalnego. Pełnoprawnymi członkami tych zebrań z głosem decydującym są więc biskupi diecezjalni. Natomiast biskupi pomocniczy mają tylko głos doradczy.

Powyższa odpowiedź Papieskiej Komisji Interpretacyjnej ma charakter interpretacji deklaratywnej. Są to wnioski wyprowadzone z norm zawartych w kanonach KPK z 1983 r. Ponieważ została zatwierdzona przez Papieża i promulgowana, stanowi prawo powszechnie obowiązujące w Kościele.